

Оглядове досьє щодо захисту соціальних прав окремих категорій осіб в умовах правового режиму воєнного стану*

***Анотація.** Оглядове досьє присвячено аналізу норм законодавства щодо гарантій соціальних прав ветеранів війни, військовослужбовців, цивільних осіб, які постраждали внаслідок війни та деяких інших уразливих категорій населення. Досліджено пріоритетні напрямки розвитку законодавства про соціальний захист в умовах правового режиму воєнного стану. Акцентовано увагу на відповідності правового регулювання заходів соціального захисту уразливих категорій населення міжнародним і європейським принципам.*

***Ключові слова:** соціальний захист, ветеран війни, внутрішньо переміщені особи, особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії, дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.*

Вступ

Ідентифікація уразливості окремої людини чи групи людей за певними ознаками є важливим елементом системи захисту прав людини, у тому числі соціальних прав. Уразливість людини може бути спричинена зовнішніми чи внутрішніми факторами або їх взаємодією. Якщо внутрішні фактори, тобто притаманні людині індивідуальні фізичні або психічні характеристики (вік, стать, інвалідність), можуть негативно вплинути на її правове положення через недосконалість законодавства або низькій рівень адекватності сприйняття суспільством цих особливостей, то зовнішні фактори, зокрема збройний конфлікт, стихійне лихо або екологічна катастрофа, здійснюють свій незалежний вплив на будь-яку людину, створюючи для неї «уразливе становище».

Наразі в Україні домінуючим зовнішнім фактором впливу на соціальний статус людини є військова агресія, яка спричинила серйозну гуманітарну кризу та стала основним викликом для стійкості системи соціального захисту населення.

Основна частина

***Загальні положення.** У міжнародному праві та праві Європейського Союзу відсутнє визначення уразливості щодо людини та ознак, які використовуються для її виявлення. Традиційною є заборона дискримінації в усіх її проявах та визначення конкретних груп людей, які є більш уразливими до ризику порушення їхніх прав чи потрапляння у невідгідне становище через економічний стан, включаючи бідність, відсутність доступу до ресурсів і основних послуг, незадоволені потреби первинної медичної допомоги тощо. Віднесення осіб до уразливих категорій (соціально незахищених*) та врегулювання заходів їх*

* Терміни «уразливі» або «соціально незахищені» категорії населення та їх варіації використовуються у законодавстві України та програмних документах Уряду, хоча не мають визначення та радше застосовуються як

соціального захисту здійснюється на рівні національного законодавства. Водночас, у міжнародних і європейських актах на державу покладається обов'язок створити систему захисту прав уразливих категорій осіб і передбачити заходи соціального захисту; врегулювати основні соціальні права людини¹; дотримуватися міжнародних стандартів соціальних прав людей з інвалідністю² та дітей³.

У ситуаціях збройного конфлікту застосовуються не тільки міжнародне право людини, а й міжнародне гуманітарне право. Щодо останнього, то Україна ратифікувала чотири Женевські конвенції і Додаткові протоколи до неї⁴ й виконує юридичні зобов'язання за цими актами.

Не зважаючи на зовнішню збройну агресію, Україна докладає зусилля щодо мінімізації негативних наслідків, забезпечуючи гарантії реалізації соціальних прав, у тому числі через міжнародну підтримку й співробітництво. У цьому аспекті уваги потребує захист соціальних прав найбільш уразливих категорій осіб, зокрема людей з інвалідністю, дітей, внутрішньо переміщених осіб, цивільних осіб, які постраждали внаслідок війни, військовослужбовців / ветеранів війни та членів їхніх сімей. Існує потреба у розробці комплексної стратегії державної соціальної політики, реалізація якої сприятиме гарантуванню базових соціальних прав зазначених категорій осіб, їх реабілітації та відновленню.

Гарантії соціальних прав військовослужбовців / ветеранів війни. Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»⁵ військовослужбовцями є особи, які проходять військову службу в Збройних Силах України або інших військових формуваннях, виконуючи обов'язки,

узагальнені поняття для позначення різних груп осіб, які потребують особливого (додаткового) захисту, як-от діти з малозабезпечених сімей, пенсіонери, особи з інвалідністю, діти-сироти тощо.

¹ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 р. N 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#text; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#text; Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#text

² Конвенція про права осіб з інвалідністю : Ратифіковано Законом України від 16 грудня 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17#Text>

³ Конвенція ООН про права дитини : Ратифіковано Постановою Верховної Ради Української РСР від 27 лютого 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text>

⁴ Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>; Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>; Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях : Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>

⁵ Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

пов'язані із захистом держави. У разі призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, особа набуває статусу військовослужбовця.

Засади державної політики щодо соціального захисту військовослужбовців передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»⁶. Відповідно до цього Закону військовослужбовці мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості. Гарантії, умови та порядок пенсійного забезпечення осіб, які перебували на військовій службі, визначені Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»⁷.

До особливостей соціального захисту військовослужбовців слід віднести право на забезпечення, за рахунок коштів державного бюджету, соціальної та професійної адаптації після завершення військової служби, а також право на проходження відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) у разі встановлення факту позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України⁸ (після звільнення).

Із 2022 року чисельність військовослужбовців значно збільшилася. Їх безпосередня участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії є підставою для набуття статусу ветерана війни. Заходи соціального захисту ветеранів війни опосередковується нормами законів України: «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»⁹, «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»¹⁰, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»¹¹, «Про зайнятість населення»¹².

До системи законодавства щодо соціального та правового захисту ветеранів війни слід віднести й інші закони, норми яких передбачають пільги або особливості реалізації соціальних прав, зокрема: Кодекс законів про працю України (гарантії трудових прав), «Про фахову передвищу освіту» (щодо освітніх

⁶ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

⁷ Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

⁸ Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей: Закон України від 26 січня 2022 р. № 2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>

⁹ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#n577>

¹⁰ Про внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11 березня 2025 р. № 4285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4285-20#Text>

¹¹ Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

¹² Про зайнятість населення : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

пільг), «Про зайнятість населення» (гарантії працевлаштування та професійного навчання); основи законодавства України про охорону здоров'я, «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» (гарантії у сфері охорони здоров'я, право на реабілітацію); «Про безоплатну правову допомогу» (пільги щодо правової допомоги); Податковий кодекс України (податкові пільги); закони про державний бюджет тощо¹³.

Масштабна мобілізація зумовили нові виклики щодо гарантій соціального захисту зазначеної категорії осіб¹⁴. Зауважимо, що законодавством передбачено понад 40 видів соціальних пільг і гарантій для ветеранів, а також членів їхніх сімей, які можна класифікувати за сферами (Рис. 1):

Рис. 1.

Мережа закладів соціального захисту населення виявилася нездатною задовольнити потреби ветеранів у сфері соціального захисту. Наразі відбувається перехід до сервісних служб – системи цифрових та офлайн послуг, які забезпечать військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей зручний доступ до соціального захисту, реабілітації, житла, освіти та інших пільг, зокрема через портал «Ветеран Pro» у застосунку «Дія», реалізуючи принцип «єдиного вікна».

¹³ Інформаційна довідка щодо соціального захисту та надання окремих статусів Захисникам / Захисницям України, членам їх сімей. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/73610.html

¹⁴ Оглядове досьє щодо забезпечення супроводу військовослужбовців після завершення служби у зв'язку з оголошенням демобілізації. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/75372.html

Міністерство у справах ветеранів України здійснює заходи з оцифрування основних сервісів¹⁵.

Функціонує Єдиний державний реєстр ветеранів війни¹⁶, метою якого є облік осіб та інформації щодо реалізації права на соціальний захист; адміністрування потреб ветеранів та координації діяльності органів державної влади та/або органів місцевого самоврядування з питань соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Бойові травми потребують тривалого періоду лікування та реабілітації. З 2002 року відбувається перехід від медичної до біопсихосоціальної моделі реабілітації¹⁷. Із прийняттям Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»¹⁸ вирішена проблема фрагментарності законодавчого регулювання процесу реабілітації. Створюється система медико-соціальної реабілітації ветеранів війни, у рамках якої надання реабілітаційної допомоги забезпечується у кластерних і надкластерних медзакладах¹⁹ із фокусом на командну роботу мультидисциплінарних команд та забезпечення комплексного відновлення після бойових травм.

Водночас, є системні проблеми, які стосуються надання медичної допомоги та реабілітації поранених військовослужбовців / ветеранів війни, протезування (у разі необхідності) і процесу проходження військово-лікарської комісії під час лікування після поранення і встановлення придатності для подальшого проходження військової служби. На їх вирішення розроблено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права військовослужбовців, ветеранів та військовополонених, яких звільнено з полону, на належну медичну допомогу, реабілітацію, протезування» (реєстр. № 13704-д від 14.11.2025)²⁰.

Надання психологічної допомоги та підтримки військовослужбовців під час служби та після повернення до цивільного життя здійснюється в рамках програми психологічної реабілітації військовослужбовців, яка охоплює також і

¹⁵ Деякі питання запровадження електронного посвідчення ветерана : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2022 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139-2022-%D0%BF#Text>

¹⁶ Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни: постанова Кабінету Міністру України від 14 серпня 2019 р. № 700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text>

¹⁷ Оглядове дослідження щодо проблем законодавчого регулювання реабілітації військовослужбовців і ветеранів війни. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/74582.html

¹⁸ Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03 грудня 2020 р. № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>

¹⁹ В Україні впроваджується нова концепція формування мережі реабілітаційних центрів. Вебсайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-vprovadzhuetsja-nova-koncepcija-formuvannja-merezhi-reabilitacijnih-centriv>

²⁰ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців, ветеранів та військовополонених, яких звільнено з полону, на належну медичну допомогу, реабілітацію, протезування від 14.11.2025 № 13704-д. Картка законопроекту. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/58727>

членів їхніх сімей²¹. Міністерство оборони України реалізує пілотний проєкт психологічної реабілітації військовослужбовців, у якому основний акцент робиться на психологічному відновленні²².

Особливість сучасної ветеранської політики полягає у забезпеченні не тільки заходів соціального захисту, а й у створенні системи повернення ветерана з військової служби до цивільного життя. Розроблена Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року²³ та Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року²⁴. Участь ветеранів у системі повернення триватиме обмежений час (*Додаток І*).

Гарантії соціальних прав осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. До негативних наслідків збройної агресії слід віднести явище свавільного позбавлення свободи громадян України на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію. Для забезпечення відновлення прав таких осіб ухвалено Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей»²⁵. Цим Законом внесені зміни до 15 законодавчих актів щодо умов забезпечення прав постраждалих осіб та додаткові гарантії реалізації їх прав. Дія Закону поширюється і на членів сімей таких осіб.

Відповідно до статті 7 цього Закону розроблений Порядок призначення та виплати допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членам їх сімей²⁶. Передбачено три види грошової допомоги (*Рис. 2*):

²¹ Адаптація військового в цивільне життя: із чим доведеться стикнутися сім'ям військовослужбовців. URL: <http://vinpress.org.ua/context/adaptaciya-viyskovogo-v-civilne-zhittya-iz-chim-dovedetsya-stiknutisya-sim-yam-viyskovosluzhbovciv.html>

²² 25 000 грн плюс кошти на родину: в Міноборони пояснили плани психологічного відновлення військових. URL: https://lb.ua/health/2024/11/04/643261_25_000_grn_plyus_koshti_rodinu.html

²³ Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>

²⁴ Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1350-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-stratehii-formuvannia-systemy-povernennia-z-viiskovoi-sluzhby-do-tsyvilnoho-zhyttia-na-period-do-2033-roku-1350r-311224>

²⁵ Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей : Закон України від 26 січня 2022 р. № 2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>

²⁶ Порядок призначення та виплати допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членам їх сімей : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#Text>

ЩОРІЧНА ДЕРЖАВНА ГРОШОВА ДОПОМОГА	• надається особі, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, або членам її сім'ї під час перебування такої особи в місцях несвободи або у разі смерті такої особи у розмірі 100 тис. гривень
ОДНОРАЗОВА ДЕРЖАВНА ГРОШОВА ДОПОМОГА	• надається особі, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після її звільнення у розмірі 100 тис. гривень
ОДНОРАЗОВА ДЕРЖАВНА ГРОШОВА ДОПОМОГА У РАЗІ ЗАГИБЕЛІ (СМЕРТІ)	• надається членам сім'ї (батькам чи утриманцям) загиблої (померлої) особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, у розмірі 100 тис. гривень

Рис. 2.

Деякі особи отримують щомісячну державну стипендію імені Левка Лук'яненка (станом на 2025 рік – 9 084 грн)²⁷.

Законодавством врегульовано право на: медичну та реабілітаційну допомогу, відновлювальні (постізоляційні реінтеграційні) заходи, заходи з адаптації, підтримки (супроводу)²⁸ після звільнення таких осіб; санаторно-курортне лікування; забезпечення житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання²⁹, збереження робочого місця, пільгове кредитування на освіту, соціальні стипендії, безкоштовний ваучер на навчання, а також на відновлення всіх прав за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням тощо.

Повноваження щодо визнання факту позбавлення особистої свободи покладено на Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (далі – Комісія)³⁰. Рішення

²⁷ Від соціального захисту до репарацій для України: повчальний досвід на основі справ цивільних осіб, позбавлених особистої свободи в умовах збройної агресії Росії. *Східноукраїнський центр громадських ініціатив*. URL: https://www.ceasefire.org/wp-content/uploads/2025/03/CFR_Ukraine_UKR_Mar25_3.pdf

²⁸ Про затвердження Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення. : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2024-%D0%BF#Text>

²⁹ Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 р. № 422 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-2004-%D0%BF#Text>

³⁰ Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281 (із змінами згідно з Постановою КМУ від 14 січня 2025 р. № 35). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#Text>

Комісії щодо визнання факту вносяться до Єдиного реєстру осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення свободи внаслідок збройної агресії проти України – інформаційної системи, яка створена для обліку та захисту прав таких осіб і членів їхніх сімей³¹, а також для адміністрування їхніх потреб.

Водночас Комісія часто відмовляє в допомозі за заявою особи, повністю перекладаючи обов'язок щодо надання доказів визнання факту ув'язнення на постраждалу особу, що не відповідає Закону.

Захист соціальних прав внутрішньо переміщених осіб. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»³² встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) та відповідає положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод³³, Керівним принципам ООН з питань переміщення осіб всередині країни³⁴, Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (2006) державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб³⁵ тощо.

Реалізація основних економічно-соціальних прав (на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на отримання соціальних послуг) здійснюється ВПО відповідно до законодавства України. Особи пенсійного віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші особи, які перебувають у складних життєвих обставинах, зареєстровані як ВПО, мають право на отримання соціальних послуг за місцем реєстрації фактичного місця проживання.

Окрім того, ВПО мають право на допомогу на проживання³⁶, яка призначається особам з числа уразливих категорій у розмірі 2000 грн на дорослого і 3000 грн на дитину або людину з інвалідністю – впродовж 6 місяців³⁷.

³¹ Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#n141>

³² Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

³³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

³⁴ Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/kerivni-principi-oon-z-pitan-vnutrishnogo-peremishchennya-vseredini-krayini>

³⁵ Rec(2006)6 - Recommendation of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons (Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2006 at the 961st meeting of the Ministers' Deputies). URL: [https://search.coe.int/cm/{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805d8265%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805d8265%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

³⁶ Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

³⁷ Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 р. № 509 і від 20 березня 2022 р. № 332 : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 р. № 1033. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033-2025-%D0%BF#Text>

З січня 2025 року для ВПО, які перемістилися з території, де ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих територій та житло яких знищено або пошкоджено внаслідок бойових дій, запроваджено субсидію на оренду житла (на 6 місяців, але не більше двох шестимісячних строків)³⁸.

У межах програми «Оселя» з 10 вересня 2025 року для ВПО та мешканців прифронтових територій передбачено компенсацію у розмірі 70% першого внеску за іпотекою, 70% щомісячних платежів протягом першого року кредитування, а також до 40 тисяч гривень на супутні витрати під час оформлення іпотеки³⁹.

Запроваджено нові соціальні послуги, а також змінені стандарти надання існуючих послуг. Крім базових соціальних послуг ВПО мають право скористатися послугою «Муніципальна няня»⁴⁰ – догляд за дитиною до досягнення нею 3-річного віку (або 6-річного віку у визначених випадках). Із 2024 року послуга надається ВПО, які проживають на територіях, де в умовах воєнного стану дошкільні заклади не працюють⁴¹.

Для дітей ВПО передбачено низку соціальних пільг, зокрема: першочергове зарахування до закладів дошкільної освіти та шкіл; безоплатне харчування в освітніх закладах; безкоштовне оздоровлення чи відпочинок; соціальна стипендія у закладах фахової передвищої та вищої освіти; першочергове поселення та знижка на проживання у студентських гуртожитках; пільговий кредит на навчання тощо.

У 2023 році затверджено Порядок видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці⁴². Для ВПО, які бажають пройти перепідготовку за робітничими професіями або здобути наступний освітній рівень, передбачено безоплатне отримання ваучера на навчання (сума ваучера складає не більше 30 280 грн)⁴³. На початку 2025 року понад 3300 громадян отримали ваучер⁴⁴.

³⁸ Про реалізацію експериментального проекту щодо надання субсидії на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житлового приміщення (частини житлового приміщення) та компенсації частини податку на доходи фізичних осіб або єдиного податку та військового збору : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2024 р. № 1225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2024-%D0%BF#Text>

³⁹ Оселя: набув чинності механізм компенсації для ВПО та мешканців прифронтових територій. Вебсайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/54b88eb2-5dc9-4930-bf17-f2f37f1c2618?lang=uk-UA&title=Oselia-NabuvChinnostiMekhanizmKompensatsiiDliaVpoTaMeshkantsivPrifrontovikhTeritorii>

⁴⁰ Муніципальна няня. Вебсайт Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/pro-soc-pidtrymku/sotsialni-posluhy/munitsypalna-nyanya>

⁴¹ Деякі питання відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною “муніципальна няня” на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 664. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2024-%D0%BF#n5>

⁴² Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 р. № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF#n13>

⁴³ Ваучер на навчання. URL: <https://www.dcz.gov.ua/profnavch/voucher>

⁴⁴ З початку року більше 3000 українців вже отримали ваучер на навчання від Служби зайнятості. Вебсайт Державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/news/singlenews/680>

Наразі реалізується експериментальний проєкт із надання ВПО із числа осіб похилого віку та з інвалідністю послуг стаціонарного догляду і підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною»⁴⁵, а також напрацьовується єдина модель супроводу ВПО⁴⁶.

Соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією РФ проти України. У листопаді 2024 року прийнято Закон України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій»⁴⁷. Цей Закон визначає основні засади державної політики у сфері правового і соціального захисту осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією РФ проти України (далі – СНПК), та надання їм невідкладних проміжних репарацій.

Відповідно до Закону особа, яка постраждала від СНПК, має право на: отримання невідкладної грошової допомоги; безоплатне проходження реабілітації незалежно від місця проживання та відповідно до потреб, включаючи комплекс медичних, психосоціальних та інших заходів, спрямованих на відновлення фізичного і психологічного стану та соціальних функцій постраждалої особи; отримання інформації про свої права та можливості їхньої реалізації. Постраждалим від СНПК гарантується право на безоплатні соціальні послуги та юридичну допомогу, отримання тимчасового притулку.

Національною соціальною службою України оприлюднено інформаційну довідку про стан надання допомоги особам, постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією РФ проти України⁴⁸ (Рис.3):

⁴⁵ В Україні стартував експериментальний проєкт для ВПО похилого віку та осіб з інвалідністю – «гроші ходять за людиною». URL: <https://acmc.ua/v-ukrayini-startuvav-eksperymentalnyj-proyekt-dlya-vpo-pohylogo-viku-ta-osib-z-invalidnistyu-groshi-hodyat-za-lyudynoyu/>

⁴⁶ Мінсоцполітики відходить від фрагментованих програм, натомість буде єдину модель супроводу ВПО. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-vidkhodyt-vid-frahmentovanykh-prohram-natomist-buduie-iedynu-model-suprovodu-vpo>

⁴⁷ Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій : Закон України від 20 листопада 2024 р. № 4067-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4067-20#Text>

⁴⁸ Інформаційна довідка щодо надання допомоги особам, постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, станом на 01.10.2025. URL: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo/dopomoha-postrazhdalym-vid-snpk>

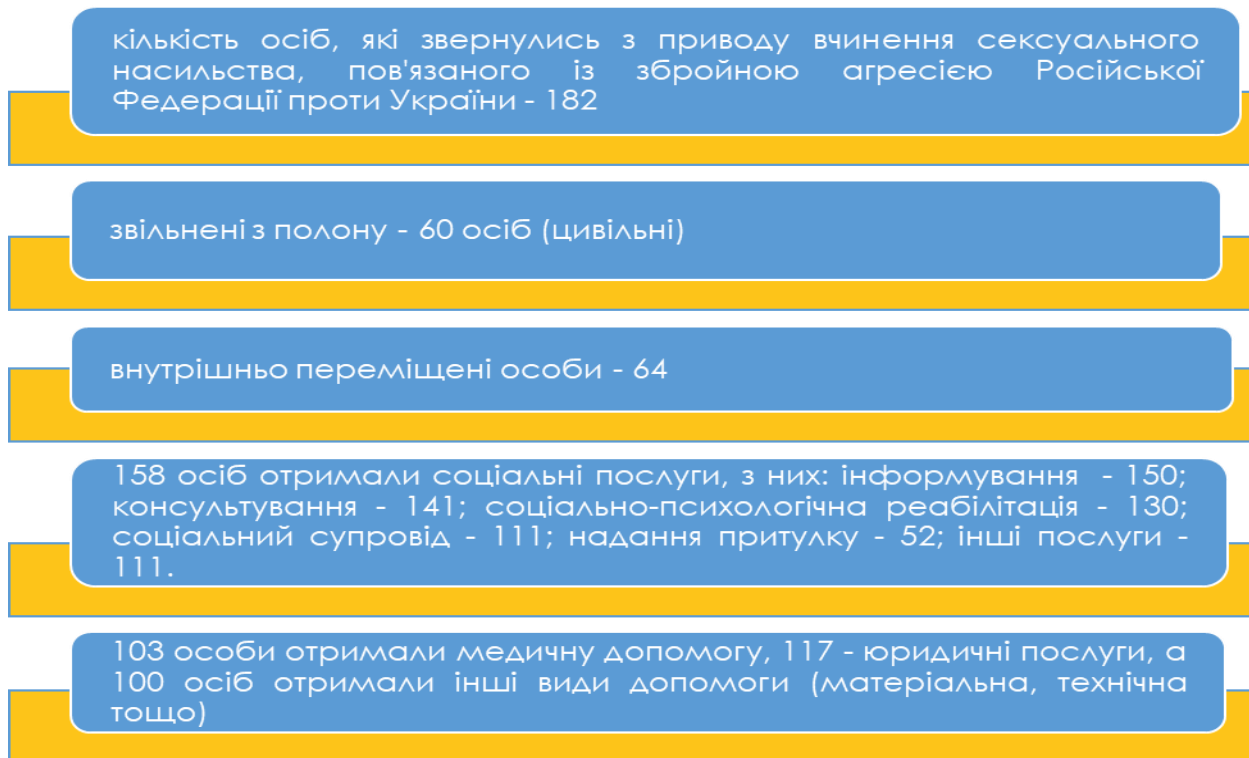

Рис. 3.

Наразі реалізується пілотний проєкт із надання невідкладних репарацій⁴⁹, у межах якого вже надійшло понад 1000 звернень. Станом на червень 2025 року понад 600 постраждалих отримали виплати⁵⁰.

Соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок бойових дій чи збройних конфліктів. Права дітей під час збройного конфлікту, положення щодо їхнього захисту та підтримки визначені Факультативним протоколом до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах⁵¹ та законами України: «Про охорону дитинства»⁵², «Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат»⁵³, «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та

⁴⁹ Презентовано проєкт із надання невідкладних проміжних репарацій постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з агресією РФ проти України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulas-prezentatsiia-pilotnoho-proektu-iz-nadannia-nevidkladnykh-promizhnykh-reparatsii-postrazhdalym-vid-seksualnoho-nasylstva-poviazanoho-z-ahresiiieu-rf-protu-ukrainy-snpk>

⁵⁰ Проміжні репарації виплатили вже понад 600 постраждалим від сексуального насильства на війні. URL: <https://zmina.info/news/promizhni-reparacziyi-vyplatyly-vzhe-ponad-900-postrazhdalym-vid-seksualnogo-nasylstva-na-vijni/>

⁵¹ Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах : Ратифікований Законом України від 23 червня 2004 р. N 1845-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1845-15#Text>

⁵² Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

⁵³ Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат : Закон України від 08 жовтня 2024 р. № 3999-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3999-20#Text>

молоддю»,⁵⁴ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» тощо.

Дитиною, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів вважається дитина, яка отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена, депортована або примусово переміщена, залучалася до участі у військових формуваннях, незаконно утримувалася, у тому числі в полоні, дитина, батьки (один із батьків), опікун, піклувальник, інший законний представник якої зникли безвісти за особливих обставин або померли (загинули) внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном, а також дитина, позбавлена батьківського піклування внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту.

Правовий захист дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України, види соціального захисту та соціальної підтримки таких дітей залежно від шкоди, завданої їм збройною агресією, визначено у Законі України «Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат». До системи заходів правового та соціального захисту віднесено: компенсацію за шкоду життю та здоров'ю дитини; невідкладну проміжну компенсацію за шкоду життю та здоров'ю дитини у зв'язку із збройною агресією; соціальні послуги відповідно до оцінювання потреб дитини/сім'ї у соціальних послугах; медичну допомогу, реабілітаційну допомогу та забезпечення допоміжними засобами реабілітації відповідно до індивідуального реабілітаційного плану; державну цільову підтримку для здобуття професійної, фахової передвищої та вищої освіти для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей з інвалідністю відповідно до законодавства; матеріальне та соціально-побутове забезпечення дітей з інвалідністю відповідно до законодавства тощо.

У 2024 році близько 127,8 тис. дітей отримали соціальні послуги у відповідності до їхніх потреб⁵⁵.

З метою протидії порушенням прав і законних інтересів дітей в умовах збройної агресії РФ проти України, Президентом України 24 листопада 2025 року підписано Указ «Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України»⁵⁶. Його положеннями визначено першочергові заходи, необхідні для запобігання порушенням прав дітей та забезпечення їхнього доступу

⁵⁴ Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

⁵⁵ Публічний звіт Голови Державної служби України у справах дітей Петра Добромільського про підсумки діяльності за 2024 рік. *Державна служба України у справах дітей*. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2024/zvit_child_2024_b.pdf

⁵⁶ Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України : Указ Президента України від 24 листопада 2025 р. № 859/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859/2025#Text>

до якісних медичних, освітніх, соціальних, реабілітаційних та психологічних послуг. Акцентована увага на необхідності створення безпечного середовища для розвитку дітей та молоді, дітей з інвалідністю та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; підтримці та розвитку сімейних форм виховання; посиленні соціального супроводу сімей з дітьми; створенні безбар'єрного середовища; упровадженні ефективних процедур для повернення дітей, яких було депортовано чи примусово переміщено внаслідок російської агресії. У документі наголошується, що подальше удосконалення законодавства в означеній сфері має враховувати найкращий міжнародний досвід, зокрема положення Європейської гарантії для дітей, схваленої рекомендацією Ради (ЄС) 2021/1004 від 14 червня 2021 року⁵⁷.

19 листопада 2025 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні»⁵⁸, затверджено Національний план щодо впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року та Положення про Національного координатора з питань впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні.

Захист соціальних прав осіб з інвалідністю під час дії правового режиму воєнного стану. Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»⁵⁹ соціальний захист осіб з інвалідністю є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Основними напрямками державної політики залишаються: забезпечення доступу до якісної медичної та психологічної реабілітації, інтеграція осіб з інвалідністю в суспільне життя, працевлаштування, освітні можливості, розвиток мобільності та створення безбар'єрного середовища тощо⁶⁰.

Положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю» (введення в дію Закону відбудеться 01 січня 2026 року)⁶¹ розширено можливості працевлаштування людей з інвалідністю, у тому числі до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; передбачено надання соціальних послуг

⁵⁷ Council Recommendation (EU) 2021/1004 of 14 June 2021 establishing a European Child Guarantee. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2021/1004/oj/eng#ntr6-L_2021223EN.01001401-E0006

⁵⁸ Про впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 р. № 1558. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1558-2025-%D0%BF#Text>

⁵⁹ Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

⁶⁰ Чічкань М.В., Баштова М.В. Соціальний захист осіб з інвалідністю під час воєнного стану: державна політика та міжнародне співробітництво. *Юридичний науковий електронний журнал* № 9/2025. URL: http://lsej.org.ua/9_2025/21.pdf

⁶¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю : Закон України від 15 січня 2025 р. № 4219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4219-20#Text>

супроводу під час працевлаштування та на робочому місці, а також послуг персонального асистента чи перекладача жестової мови; передбачено запровадження цільового внеску, що спрямовується до фонду на підтримку працевлаштування людей з інвалідністю, як альтернативу адміністративно-господарським санкціям за невиконання нормативу працевлаштування цієї категорії.

У 2022 році впроваджено спрощену процедуру надання послуг із догляду для осіб з інвалідністю та людей похилого віку під час дії правового режиму воєнного стану, у тому числі притулку або стаціонарного догляду⁶².

У 2025 році оновлено низку підзаконних актів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю, зокрема удосконалений порядок забезпечення технічними засобами реабілітації, розширення соціальних гарантій та посилення правового захисту громадян тощо⁶³; започатковано діяльність онлайн-платформ щодо державних програм протезування⁶⁴.

Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи»⁶⁵, якою унормовано новий порядок проведення оцінювання повсякденного функціонування особи, запроваджено соціально-орієнтовний підхід до проведення оцінювання повсякденного функціонування особи.

Висновки.

Військові дії значно посилили уразливість населення України через появу нових викликів: постійна загроза життю і здоров'ю, руйнування соціальної інфраструктури та житла, економічна нестабільність та майнова нерівність (втрата роботи, доходів, майна), психологічні травми (тривоги, депресії, посттравматичні стресові розлади), демографічні зміни (потреба «активного старіння», зростання інвалідності, високий рівень зовнішньої міграції), а також руйнування соціальних зв'язків. Ураховуючи зазначене вище, основний акцент у державній соціальній політиці робиться на удосконаленні організаційно-правових засад системи соціального захисту населення шляхом осучаснення норм законодавства про соціальний захист, запровадженні нових видів соціальних допомог і послуг для уразливих (соціально незахищених) категорій населення, а також врегулювання статусу окремих категорій цивільних осіб, які постраждали від бойових дій.

⁶² Літні люди та люди з інвалідністю зможуть під час війни отримати соціальні послуги екстрено, протягом 1 дня лише на підставі заяви. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/litni-lyudi-ta-lyudi-z-invalidnistyu-zmozhut-pid-chas-vijni-otrimati-socialni-poslugi-ekstreno-protyagom-1-dnya-lishe-na-pidstavi-zayavi>

⁶³ Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо соціального захисту осіб з інвалідністю : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2025 р. № 1019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-2025-%D0%BF#Text>

⁶⁴ Мінсоцполітики та Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю запускають онлайн-платформу про державну програму протезування. URL: <https://hromady.org/minsocpolitiki-ta-fond-socialnogo-zaxistu-osib-z-invalidnistyu-zapuskayut-onlajn-platformu-pro-derzhavnu-programu-protezuвання/>

⁶⁵ Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2024-%D0%BF#Text>

Варто зазначити, що імплементовані у законодавство України міжнародні стандарти прав у сфері соціального захисту є чинними та такими, до яких не застосовані обмеження, обумовлені правовим режимом воєнного стану.

Щодо стану соціального захисту окремих категорій уразливих верств населення, то вважаємо за доцільне зазначити таке.

За даними Міністерства у справах ветеранів України станом на 01 жовтня 2025 року в Україні більше ніж 1,3 млн ветеранів та ветеранок⁶⁶. Після завершення війни ця цифра значно збільшиться. Основними проблемами чинної системи соціального захисту є недофінансування державних програм, недооцінка можливостей громадянського суспільства й соціально орієнтованого бізнесу в реалізації заходів ветеранської політики. Для уникнення колапсу системи соціального захисту ветеранів війни її потрібно реформувати. Основний акцент варто зробити на формуванні системи повернення з військової служби до цивільного життя⁶⁷.

Посилення соціальних гарантій у сфері охорони здоров'я та реабілітації є найскладнішим завданням держави. Війна спричинила безпрецедентну кількість тяжких поранень військовослужбовців – осколкові, вогнепальні, вибухові, опікові, комбіновані, що призводять до ампутацій, ураження органів зору, слуху, нервової системи та опорно-рухового апарату. Це обумовлює необхідність тривалих періодів лікування, складних реконструктивних операцій, інтенсивної реабілітації та протезування за новітніми технологіями. Держава має гарантувати повноцінний та безоплатний доступ до сучасної медичної допомоги, комплексної реабілітації і протезно-ортопедичного забезпечення для поранених осіб.

Наразі цивільні особи, що незаконно позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії Росії проти України, є однією з найменш захищених категорій осіб як з погляду їх визволення і повернення в Україну, так і з погляду подальшого соціального та правового захисту. За даними правозахисних організацій, протягом останніх двох років зросла кількість заявників, які подали позови про визнання протиправними та скасування рішень Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України або оскарження її бездіяльності. Складнощі виникають як із доведенням факту позбавлення цивільної особи свободи внаслідок збройної агресії проти України, так і з неможливістю підтвердження місця утримання особи. Станом на 2025 рік у публічному доступі відсутня інформація щодо чисельності осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи, а також статистики кількості відмов.

⁶⁶ Статистична інформація. Вебсайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/statistichni-dani-2>

⁶⁷ Оглядове досьє щодо врегулювання діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/75910.html

Відповідно до даних Інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, станом на 27 листопада 2025 року в Україні зареєстровано 4 595 411 внутрішньо переміщених осіб, із них 835 533 – дітей у віці до 18 років⁶⁸. Основною проблемою соціального захисту ВПО є недостатність фінансування, складність процедур надання допомоги, брак житла та роботи. Все це потребує системних реформ, зокрема ефективної координації взаємодії органів місцевої влади, громад і міжнародних донорів.

Згідно з даними Офісу Генерального прокурора станом на 2 грудня 2025 року⁶⁹, з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано 389 фактів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом: щодо чоловіків – 145, жінок – 244, з них щодо 22 неповнолітніх дівчат і одного неповнолітнього хлопця (інший вид сексуального насильства, не пов'язаний зі зґвалтуванням), серед яких наявні такі види, як зґвалтування, каліцтво або насильство над статевими органами, примусове оголення, погрози та спроби зґвалтування, примушування дивитися на сексуальну наругу над близькими особами тощо. На жаль, поки що відсутня комплексна система надання допомоги постраждалим особам⁷⁰.

Згідно з даними Офісу Генерального прокурора станом на 10 грудня 2025 року, у період повномасштабного вторгнення РФ постраждало 2969 дітей (676 загиблих; 2293 поранених)⁷¹. Станом на 01 вересня 2025 року, відповідно до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів⁷², 412 тисяч дітей отримали цей статус (цифра не остаточна)⁷³. Удосконалення законодавства щодо зазначеної категорії дітей в обов'язковому порядку має враховувати положення Європейської гарантії для дітей, положення якої покладають на державу обов'язок запобігання дитячій бідності та соціальному відчуженню.

Через повномасштабну війну держава опинилася перед безпрецедентним викликом – кількість людей з інвалідністю зросла до 3,4 млн, тоді як на початку 2022 року їх було 2,8 млн⁷⁴. У зв'язку з цим, актуальними залишаються проблеми законодавчого врегулювання оцінювання повсякденного функціонування особи, які б виключали тривалі й складні процедури встановлення статусу, особливо для

⁶⁸ Внутрішньо переміщені особи : URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>

⁶⁹ Оцінка ставлення суспільства до сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (снпк) і тестування повідомлень. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/rezultati-diyalnosti>

⁷⁰ Мінсоцполітики розробляє комплексну систему надання допомоги постраждалим від СНПК. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/minsotspolityky-rozroblyaye-kompleksnu-systemu-nadannya-dopomohy-postrazhdalym-vid-snpk>

⁷¹ Злочини вчинені у період повномасштабного вторгнення РФ. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/>

⁷² Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>

⁷³ Уряд розширив можливості для надання статусу дитини, яка постраждала від війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozshyryv-mozhlyvosti-dlia-nadannia-statusu-dytyny-iaka-postrazhdala-vid-viiny>

⁷⁴ Задля розвитку безбар'єрності: громадські організації створили спільну платформу. URL: <https://kanalidim.tv/zadlya-rozvytku-bezbaryernosti-gromadski-organizaciyi-stvoryly-spilnu-platformu/>

постраждалих від війни, а також забезпечення доступу до соціальних послуг та створення безбар'єрного простору.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

